

Господарського Кодексу України. Проте чинне нормативно-правове поле не в повній мірі відображає потреби ринку та зростаючу роль об'єднань у формуванні і реалізації аграрної політики. Разом з тим, існуюча неузгодженість в діях щодо лобювання власних інтересів знижує ефективність прикладених зусиль і в результаті створює невизначеність позицій виробників аграрного сектору в формуванні аграрної політики. Таким чином, розвиток самоврядування в Україні сьогодні потребує систематизації та впорядкування, побудови чіткої логічної структури із визначенням повноважень всіх учасників цього процесу на основі застосування принципу державно-приватного партнерства, тобто необхідним є прийняття законодавчого акту з цих питань. На вирішення цієї проблеми в різний час були розроблені ряд проектів Законів України "Про галузеві формування (асоціації, союзи, спілки)", "Про аграрну палату України", "Про професійні і міжпрофесійні об'єднання в агропродовольчій сфері" і сьогодні в ННЦ "Інститут аграрної економіки" розробляється проект Закону України з робочою назвою "Про самоврядні господарські об'єднання в агропродовольчій сфері", спрямований на створення умов для формування і розвитку системи самоврядування в агропродовольчій сфері України.

Висновки. Вхідження України до Європейського економічного простору та встановлення принципів державно-приватного партнерства в Україні вимагають формування "єдиного голосу" суб'єктів аграрного сектору країни. На сьогоднішній день в Україні виникла потреба в організації, яка б консолідувала інтереси аграрної спільноти та представляла компромісну позицію в органах державної та регіональної влади, а також на наднаціональному рівні – вищій сільськогосподарській раді. Повноваження Вищої сільськогосподарської ради в Україні доцільно доручити структурі, що об'єднує переважно більшість об'єднань суб'єктів господарювання всіх організаційно-правових форм. Ефекти її функціонування криються в структуруванні діяльності організацій суб'єктів господарювання в аграрному секторі країни та надання їм єдиного узгодженого напрямку руху, з метою підвищення ефективності їх політичних зусиль та ефективності витратання бюджетних коштів.

Література

1. Розвиток самоврядування в агропродовольчій сфері: (проблемне питання). [2-е вид., доп.] – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 55 с.
2. Офіційний сайт СОРА-COGECA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cora-cogeca.be>.
3. Офіційний сайт Всеукраїнської громадської організації "Аграрна палата України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agrichamber.org.ua>.
4. Офіційний сайт Української аграрної конфедерації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agroconf.org>.

Надійшла 10.11.2009

УДК 338.439:637.12

В. І. РАДЬКО

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ФОРМУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЇ НА РИНКУ МОЛОКА В США

Розкрито особливості формування пропозиції на ринку молока в США.

The features of forming of suggestion are exposed at the market of milk in the USA.

Ключові слова: пропозиція, ринок молока і молочних продуктів, ефективність, виробництво, собівартість.

Економічна ефективність функціонування молокопродуктового підкомплексу залежить від ринкової кон'юнктури, збалансованості між обсягами пропозиції та попиту, рівня закупівельних та реалізаційних цін на продукцію. На світовому ринку молока і молочних продуктів спостерігаються тенденції до укрупнення виробництва, підвищення рівнів концентрації та спеціалізації. Однією з основних причин цього є необхідність підвищення конкурентоспроможності продукції, що виробляється, забезпечення контролю за її якістю.

В Україні останнім часом відзначається зменшення обсягів виробництва в сільськогосподарських підприємствах, дестабілізується механізм формування пропозиції на ринку. Над вирішенням цих проблем працювало багато як вітчизняних науковців, зокрема П.С.Березівський, В.П.Галушко, М.М.Ільчук, С.Р.Камілова, С.М.Кваша, П.Т.Саблук, О.М.Шпичак так і зарубіжних – Дж.Кадлек, Д.Томпсон, Дж.Роєр та ін. Але проблема стабільного та ефективного формування пропозиції на ринку молока залишається актуальною. Важливим шляхом її вирішення є вивчення закордонного досвіду функціонування молочної галузі, його адаптація та застосування у вітчизняних умовах господарювання. Зважаючи на це, метою запропонованої статті стало вивчення досвіду формування пропозиції на ринку молока в США.

Сполучені Штати Америки є однією з лідируючих країн-виробників молока і молочних продуктів у світі. Економічна ефективність функціонування ринку молочної продукції вказаної країни забезпечується за рахунок оптимального співвідношення обсягів попиту та пропозиції. Попит формується в результаті достатньо високого рівня купівельної спроможності населення країни та високої конкурентоспроможності готової продукції на світових ринках. Як наслідок, результатом цього, для задоволення значного обсягу попиту на ринку виникає практична необхідність забезпечувати стабільні та надійні обсяги пропозиції високоякісної молочної продукції, що спонукає до розширення виробництва молочної сировини. Це відбувається за рахунок підвищення концентрації та поглиблення спеціалізації молочнотоварних ферм. Оскільки саме на великих молочних комплексах виникає можливість застосування сучасних передових технологій виробництва, утримання худоби, доїння і т.п. Запровадження інтенсивних технологій забезпечує одержання молока високого гатунку, що підвищує конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Разом із тим, уряд США для підвищення економічної ефективності ринку молока і молочних продуктів здійснює низку заходів щодо освоєння нових ринків, задіюючи два основні шляхи. По-перше, за рахунок розширення асортименту готової продукції, по-друге, встановленням різноманітних торгових домовленостей з іншими країнами на поставку молочної продукції.

Ефективність провадження вищевказаних заходів у США дещо втрачається через постійне зростання рівня витрат на виробництво молочної сировини, зниження рентабельності діяльності фермерів, які спеціалізуються на молочному скотарстві та підвищення конкуренції з боку інших країн-постачальників молока на світовому ринку. Крім того, американське законодавство вимагає приділяти значну увагу маркуванню готової продукції, що зумовлює її здорожчання на кінцевому етапі.

Серед основних факторів, які впливають на обсяг пропозиції молока на ринку, слід виділити чисельність поголів'я корів та продуктивність останніх. Протягом 2000-2007 рр. у світі відмічається збільшення чисельності поголів'я корів (табл.1). Так, у 2007 р. нараховувалося 245,9 млн голів, що на 22,2 млн голів або на 9,9% більше, ніж у 2000 р. Тобто, можна стверджувати про зростання зацікавленості до ведення молочного скотарства. У США відмічається інша ситуація – зменшення поголів'я молочної худоби, що є наслідком перевищення на ринку обсягу пропозиції над попитом. В результаті знижується рівень закупівельних цін на молоко і відповідно зменшується прибутковість такої діяльності. У 2007 р. тут налічувалося 9,132 млн голів, що на 78 тис. голів менше, ніж у 2000 р. Така ситуація пояснюється зниженням ефективності ведення галузі, основною причиною чого є перевиробництво молочних продуктів.

Таблиця 1

Динаміка чисельності поголів'я корів, млн. голів

Показник	Рік					2007 р. до 2000 р., %
	2000	2002	2004	2006	2007	
Світ, всього	223,7	230,0	238,7	248,2	245,9	109,9
У тому числі США	9,21	9,14	9,01	9,11	9,13	99,1
Питома вага США у загальносвітовому виробництві, %	4,1	4,0	3,8	3,7	3,7	x

Тому ряд американських вчених-економістів та державні посадові особи переймаються політикою поступового зменшення чисельності поголів'я молочних корів. Це призводить до зменшення пропозиції сировини на ринку, що позитивно впливає на рівень закупівельних цін, за умови незмінного обсягу попиту. Але незважаючи на тенденцію до зменшення поголів'я корів частка США у загальносвітовому рівні цього показника значна і досягає 4%. У світовому рейтингу за вищевказаним показником за даними ФАО ООН країна посідає п'яте місце після Індії, Бразилії, Судану та Китаю.

Іншим важливим чинником, що суттєво впливає на формування пропозиції на ринку молока та економічну ефективність його виробництва є продуктивність корів, яка невпинно підвищується як у США, так і у світі в цілому (рис.1). У Сполучених Штатах у середньому надоюють 9219,1 кг від однієї корови, що майже в чотири рази перевищує середній світовий рівень – 2305,1 кг. В результаті за інформацією ФАО країна входить до трійки світових лідерів за рівнем надоїв, поступаючись лише перед Ізраїлем та Республікою Корея, де надоюють 9404,7 та 9232,0 кг від однієї корови відповідно.

Слід також відмітити, що рівень досліджуваного показника постійно підвищується. Протягом 2000-2007 рр. рівень середньорічних надоїв у світі збільшився на 111,3 кг, або на 5,1% – з 2193,8 у 2000 р. до 2305,1 кг у 2007 р. У США темпи зростання продуктивності ще вищі. Так, рівень згаданого показника за досліджуваний період підвищився на 964,8 кг, або на 11,7%, і склав 9219,1 кг. Однією з найважливіших причин такої тенденції є удосконалення годівлі корів, що пояснюється перевищенням темпів прибутковості від поліпшення раціонів та підвищення рівня годівлі над витратами на їх забезпечення.

Одним з найважливіших показників рівня розвитку молочної галузі є обсяг виробництва, який дуже тісно залежить від ринкової кон'юнктури, чим в основному і пояснюється його динаміка. Молокопродукти –

дуже важливі продукти харчування і тому рівень їх споживання підвищується із зростанням добробуту споживачів. Зростання попиту підвищує економічну ефективність виробництва молока, що стимулює розвиток молочного скотарства.

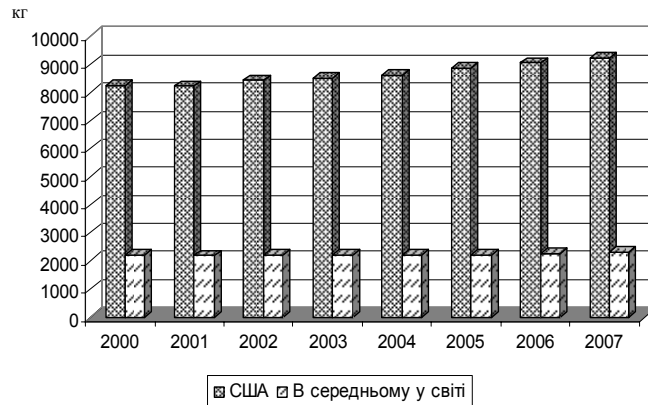

Рис. 1. Динаміка продуктивності корів, кг

У 2007 р. рівень виробництва молока у світі сягнув 566,9 млн т, що на 76,2 млн т, або на 15,5% більше, ніж у 2000 р. (табл.2). У США відмічається аналогічна тенденція. Так, у 2007 р. в країні було вироблено 84,2 млн т молока, що перевищує рівень 2000 року на 10,8%. При цьому частка США у світовому виробництві складає близько 15%.

Таблиця 2

Динаміка рівня виробництва молока, млн т

Показник	Рік					2007 р. до 2000 р., %
	2000	2002	2004	2006	2007	
Загальносвітовий рівень виробництва	490,7	510,1	528,1	557,4	566,9	115,5
Обсяг виробництва молока у США	76,0	77,1	77,5	82,5	84,2	110,8
Питома вага США у загальносвітовому рівні, %	15,5	15,1	14,7	14,8	14,9	x

У результаті цього США є світовим лідером по виробництву молока як у натуральному, так і у вартісному виразі. Так, американськими товаровиробниками було вироблено 84,2 млн т молока, що у вартісному виразі складає 22,27 млрд дол. (рис.2).

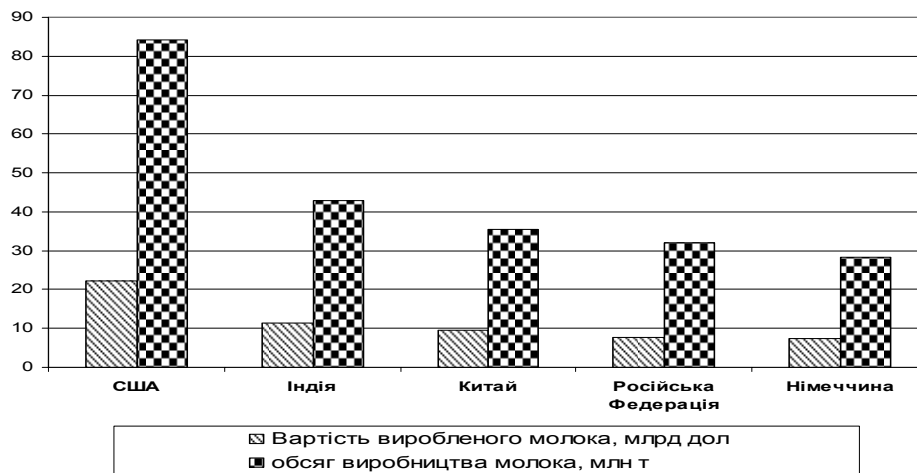

Рис.2. Світові лідери з виробництва молока та молочної продукції

Економічна ефективність функціонування ринку молока і молочної продукції США забезпечується за рахунок удосконалення й оптимального поєднання внутрішньоекономічних механізмів та державного впливу на розвиток молочної галузі. Як наслідок, гарантується надійність та стабільність формування пропозиції. За рахунок цього проблема сезонності дещо нівелюється і щомісячні обсяги поставки молока певною мірою стабілізуються. Так, різниця між максимальними і мінімальними обсягами складала біля 10% (рис.3), а, наприклад, за даними вітчизняних вчених-економістів в Україні вона майже вдвічі більша.

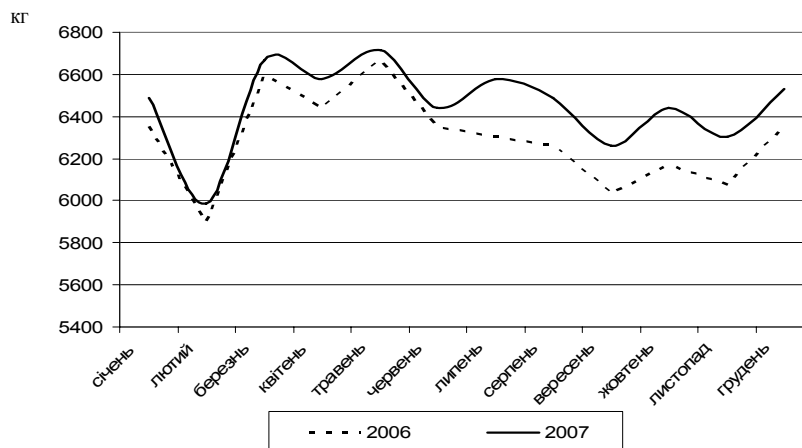

Рис. 3. Щомісячні обсяги реалізації молока на переробні підприємства, млн т

На формування пропозиції суттєво впливає рівень вартості виробництва молока. Чим вища собівартість виробництва, тим менша його економічна ефективність. За інформацією Національного фермерського союзу США, що була оприлюднена на Світовому конгресі фермерів, який відбувся у м.Варшава, Польща, в червні 2008 р., у США витрати на виробництво молока неспинно підвищуються, що пояснюється зростанням рівня цін на годівлю, обслуговування корів, підвищенням заробітної плати і т.д. Так, у 2007 р. виробничі витрати досягали близько 0,12 дол./кг, а операційні – 0,15 дол./кг (рис.4).

Зростання вартості виробництва негативно впливає на прибутковість молочного скотарства, оскільки динаміка рівня закупівельних цін обернена. Так, у 2001 р. молоко реалізовували за ціною 38,89 дол./кг, а у 2007 р. – 32,12 дол./кг, що на 4,77 дол./кг, або на 12,9% менше (рис.5). Динаміка тренду закупівельних цін на молоко описується рівнянням $y = -0,7032x + 32,06$, що підтверджує тенденцію до зменшення рівня цін. Все це пояснюється залежністю значною мірою американського ринку молока від світової ситуації, а також, обсягів попиту та пропозиції на ньому.

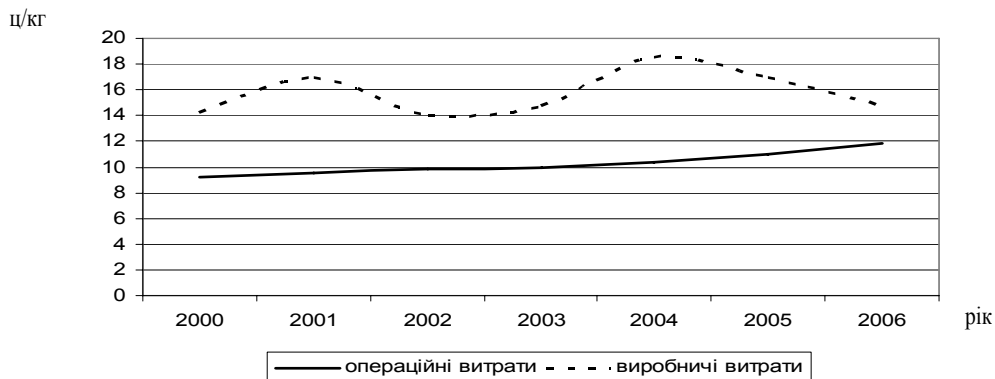

Рис. 4. Витрати на виробництво молочної сировини, центів/кг

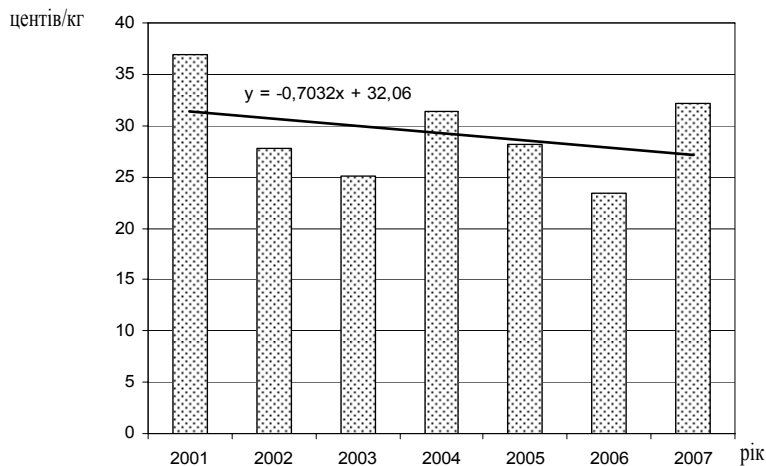

Рис.5. Закупівельні ціни на молоко III гатунку, центів/кг*

Примітка: закупівельні ціни на молоко III класу беруться за індикатор, оскільки за американськими стандартами якості така сировина використовується для виробництва твердих сирів.

Закупівельні ціни на молоко в США формуються під впливом попиту та пропозиції. В умовах обмеженої купівельної спроможності роль собівартості виробництва при формуванні ціни на сировину невелика, оскільки кінцевих споживачів не цікавить її рівень. Тому для вирішення питання щодо підвищення економічної ефективності виробництва молока необхідно приділяти значну увагу освоєнню нових ринків.

Важливу роль для підвищення економічної ефективності молочної галузі відіграє розвиток організаційних умов виробництва молока, зокрема підвищення концентрації за рахунок кооперування товаровиробників. Майже 80% валового обсягу виробництва забезпечується товаровиробниками, що входять до складу 50 найбільших кооперативів. Так, лише на п'яти із них одержують 33,5 млн т молока, що становить близько 39,8% загального обсягу виробництва в країні. При цьому вони об'єднують понад 22 тис. товаровиробників (табл.3).

3. Найбільші кооперативи з виробництва молока в США

Назва	Обсяг виробництва молока, млн т	Кількість членів
Дейрі Фармерс оф Америка (Dairy Farmers of America)	15,924	14329
Каліфорнія Дейріз Інк. (California Dairies Inc.)	6,640	672
Ленд-о-Лейкс (Land O' Lakes)	5,527	4610
Молочна асоціація Північного Заходу (Northwest Dairy Association)	2,902	732
Дейрілі Кооперативз Інк. (Dairy Lea Cooperatives Inc.)	2,495	2511

Саме за рахунок поширення кооперації, поглиблення спеціалізації та підвищення концентрації у молочному скотарстві американські фермери забезпечують економічну ефективність виробництва молока. Це відбувається за рахунок впровадження сучасних технологій організації виробництва: утримання корів, годівлі, доїння та інноваційних підходів до вирішення проблем молочної галузі. Всі ці вищепераховані заходи дають можливість забезпечити ефективний розвиток національного ринку молока, а також високу конкурентоспроможність готової молочної продукції на світових ринках. Тому ми вважаємо, що американський досвід молочників заслуговує на увагу і може бути використаний в Україні з урахуванням внутрішніх особливостей, національних, культурних та інших відмінностей.

Література

- Березівський П.С. Економічна ефективність скотарства та шляхи її підвищення / Березівський П.С. – Львів : Українські технології, 1998. – 156 с.
- Ільчук М.М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України / Ільчук М.М. – К. : Нічлава, 2004. – 312с.
- N. Herald. World dairy prices predicted to fall [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dairy.com
- Faostat statistics. Livestock primary and processed [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.faostat.fao.org
- USDA report. Milk cows and production [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.usda.gov/wps/portal/!ut/p/

Надійшла 05.12.2009

УДК 339.564:633.11

К. Г. РОГОЗА
НУБіП України

УКРАЇНСЬКЕ ЗЕРНО НА ЕКСПОРТ: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ПРОБЛЕМИ

Розглядається актуальне питання експорту зерна в контексті відновлення членства України в Міжнародній раді по зерну та відносин держави із зернотрейдерами.

The actual question of export of grain is examined in the context of proceeding in membership of Ukraine in the International council of grain and relationships of the state with зернотрейдерами.

Ключові слова: експорт, зерно, Аграрний фонд, податок на додану вартість, зернотрейдери.

Постановка проблеми та аналіз основних публікацій. Ринок зерна, як внутрішній так і зовнішній, і суміжні з ним ринки були і залишаються одними із найважливіших ринків держави. Важливість їх нормального функціонування особливо посилюється зараз, коли вітчизняна агропромислова галузь стає